

Партія нового типу: яка організація нам потрібна?

2023-06-18

32 мин. на чтение

Що таке комуністична партія і які її задачі? За якими принципами вона створюється і які помилки зустрічаються на цьому шляху? Відповіді на ці питання — у нашому новому матеріалі, що коротко розкриває ленінський підхід до партійного будівництва.

Передмова

У період що передував першій російській революції 1905-07 років усередині російського соціал-демократичного руху розгорнулася бурхлива дискусія навколо питання про партію. По один бік барикад опинилися діячі на чолі з Мартовим, Даном, Аксельродом та іншими, що вперто дотримувалися соціал-демократичних традицій минулого, орієнтувалися на великі західні партії II Інтернаціоналу, і вважали, що саме слідування цим традиціям, нормам та принципам забезпечить успіх майбутньої революції.

По інший бік стояла група на чолі з Леніним, що категорично протистояла усім «класичним» соціал-демократичним схемам організації, яка стверджувала, що для успіху революційної боротьби зараз необхідна партія нового типу, революційна партія пролетаріату. Саме розвитку цієї тези присвячені дві найбільші праці Леніна того періоду: «Що робити» і «Крок уперед, два кроки назад», покладені в основу нової партійної організації.

У політичній історії це протистояння знайшло відображення у виникненні всередині РСДРП двох фракцій що протистояли одна одній – меншовиків і більшовиків. Щодалі то більше вони віддалялися одне від одного, остаточно створивши у 1912 році дві самостійні партії.

Чому, здавалося б, дрібне питання організаційної схеми набуло такої гостроти? Чому Ленін та більшовики наполягали на розриві з соціал-демократичною спадщиною, частиною якої до цього був і марксизм? Справа в тому, що так звана соціал-демократія історично не була єдина усередині себе самої. Ще за життя Маркса та Енгельса, міжнародний робітничий рух, що оформився у I Інтернаціонал, відображав інтереси далеко не тільки робітників. Уже тоді всередині соціал-демократії, що народжувалася панували дрібнобуржуазні і буржуазні течії: бакунізм, ласаліянство, прудонізм, фабіанство та ін. Маркс та Енгельс вели проти цих антипролетарських елементів невтомну боротьбу, що закінчилася, як відомо, розвалом I Інтернаціоналу багато у чому завдяки підривній діяльності анархістів. Після заснування II Інтернаціоналу у 1889 році боротьба марксизму з очевидно антипролетарськими течіями, спалахнула з новою силою: так, на момент 1893 року анархісти усіх видів змушені були піти геть з цієї міжнародної організації. У цей же самий момент одна за одною були розгромлені немарксистські інтерпретації соціалізму.

Окремо відмітимо, що у перші роки свого існування II Інтернаціонал справді стояв на революційній (марксистській) точці зору. Переважно це було результатом титанічної роботи Фрідріха Енгельса, що докладав усіх зусиль щоб марксизм став дороговказом для тодішнього соціал-демократичного табору.

Однак після смерті Енгельса у 1895 році II Інтернаціонал поступово почав деградувати до реформізму і пристосуванства до капіталістичного ладу.

Причиною цього було те, що соціал-демократія як була так і залишилася млявим об'єднанням пролетарських і непролетарських елементів, до того ж останні, після триумфальної перемоги марксизму над іншими соціалістичними теоріями, маскували свою сутність вже під марксизм.

Виникла необхідність рішучого розмежування зі старою соціал-демократією, яка цілком влаштувала пролетаріат на певному щаблі політичного розвитку, але була зовсім непотрібною і навіть шкідливою у епоху пролетарських революцій що наближалася.

Розмежування мало мати не декларативний а найпринциповіший характер. Треба було відкинути не тільки брехливі соціал-демократичні надії на реформи чи поступову еволюцію капіталізму у соціалізм, але і наріжний камінь соціал-демократії: організаційну схему і побудову партійної роботи.

Це було необхідно тому що організаційні схеми старої соціал-демократії фактично були орієнтовані виключно на парламентську, буржуазно-демократичну, легальну діяльність. Вони не передбачали навіть самої можливості активної участі всієї партії у революційному процесі, захоплення партією політичної влади у смертельній боротьбі з буржуазією, керівництва партією революційними масами.

Окрім усього вищесказаного, соціал-демократія не була єдина. Стара соціал-демократія являла собою блок різних груп та фракцій, що відстоювали інтереси як пролетаріату, так і дрібної і середньої буржуазії. У цих умовах ні про яку єдність дій у царині розвитку революційного процесу не могло йти і мови, просто тому, що групи, що склали соціал-демократичні партії, мали різні класові цілі і намагалися досягти їх різними шляхами.

Ленін, передбачаючи прихід епохи пролетарських революцій, вимагав створення партії, що переслідувала б цілі виключно одного класу – пролетаріату. Того єдиного класу, який був здатен завоювати владу і приступити до дійсного перетворення суспільства на основі вчення наукового соціалізму. Саме цим цілям і мала відповідати структура, організаційна схема і кадровий склад партії нового типу – революційної партії пролетаріату.

У подальшому, вже після створення Третього Інтернаціоналу, більшовики проводили лінію на перебудову («більшовизацію» вже існуючих у світі (в основному – як ліве крило соціал-демократії) і створення нових дійсно революційних партій. Партій, чия сутність полягала не у гучних гаслах і закликах, а у вірності теоретичному і практичному курсу ленінізму.

Партія за Леніним

Чи вірно буде сказати, що Ленін просто вигадав свою організаційну схему, яку ми, як це може здатися, намагаємося явити як універсальний засіб вирішення усіх проблем на всі часи? Ні.

Ленінізм це єдність теорії і практики пролетарської революції. Це означає що кожне положення ленінізму – не плід фантазії якогось, нехай навіть і дуже мудрої людини, що цілком підходить для початку-середини ХХ століття, але нині зовсім неактуальне.

Ленінізм і ленінська модель партії нового типу є відображенням на практиці принципів ідеології пролетарської революції. І поки існує пролетаріат, покликаний історією покінчити з економічним ладом пригнічення, ленінізм залишається тією єдиною доктриною, що здатна дати робітничому класу

практичні інструменти для виконання своєї історичної місії.

Ніяка інша політико-організаційна схема, якою б суб'єктивно привабливою вона не була, вона цього зробити не може, просто через свою класову непролетарську основу. І якщо ми погодимося з тим, що тільки пролетаріат здатен зламати капіталізм, що тільки пролетарська ідеологія дійсно здатна підірвати буржуазну гегемонію у суспільстві, ми маємо визнати, що тільки ленінізм, а не усілякі варіації дрібнобуржуазних і буржуазних організаційних концепцій, виступає як практичний метод досягнення пролетаріатом поставлених цілей.

У зв'язку з усім вищенаведеним, у нас викликає немалий подив нахабність усіляких опортуністів і ревізіоністів, що гучно проголошують себе «прибічниками марксизму-ленінізму». Нахабність ця пояснюється заслуговуючим співчуття невіглаством тих людей, які щиро бажають боротися за соціалізм і потрапляють на гачок усіляких «рожевих» демагогів, що прикриваються червоним прапором.

Треба розуміти, що марксизм-ленінізм(комунізм) є неподільним цілим з ленінською схемою партії нового типу. Визнавати на словах марксизм-ленінізм, але заперечувати при цьому ленінську схему цілком або частково, протягувати до неї елементи анархізму, лібералізму або буржуазної демократії, намагатися замазати питання організації відстороненими розмірковуваннями ні про що, відмовлятися під різними приводами від практичної частини – означає заперечувати марксизм-ленінізм. Ніхто не має права називати себе марксистом-ленінцем або комуністом, відкидаючи при цьому практичні принципи ленінізму.

Саме для того, щоб читач міг сам розібратися у тому, хто дійсно ставить (хоча б у довгостроковій перспективі) мету перетворення суспільства на соціалістичних засадах, а хто просто заробляє гроші і дурить натовп страждучих на втіху буржуазії, ми вирішили розглянути головні риси і особливості, що характеризують ленінську партію нового тип.

Дисципліна

Свідомість і ідейність – одна з головних вимог до члена революційної партії. Мова не йде про те, щоб партійні кадри напам'ять знали 55 томів творів Леніна, або вміли детально розбирати і доводити кожен пункт програми. Це неможливо.

Розуміти свої задачі і методи їх вирішення, розуміти суть суспільно-політичних явищ і роль партії робітничого класу, безперервно підвищувати рівень теоретичних і практичних знань, підвищуючи тим самим ефект дій – своїх і загальнопартійних – ось що ми маємо на увазі під свідомістю і ідейністю.

Саме зі свідомості випливає найсуворіша дисципліна партії нового типу. Тут вона насаджується не механічно, не з-під палки, а перш за все з розуміння кожним її необхідності для виконання партією тієї ролі, яка покладена на неї історією.

Партія – це не гурток друзів і не спільнота фанатів політики. Партія це авангард класу, справжня класова армія пролетаріату, що ставить перед собою грандіозні цілі перетворення світу і суспільства. І без дисципліни ця класова армія ані існувати, ані виконувати свої задачі, – як у мирний час так і у воєнний – просто не може.

«Повторюю, досвід переможної диктатури пролетаріату в Росії показав наочно тим, хто не вміє думати чи кому не доводилося розмірковувати про дане питання, що безумовна централізація і найсуворіша дисципліна пролетаріату є одними з основних умов для перемоги над буржуазією.» (Ленін, «Дитяча хвороба лівизни у комунізмі»)

Дисципліна це точне і абсолютне виконання усіма членами партії і партійними організаціями усіх розпоряджень керівних органів. Незалежно від того, чи вважають окремі кадри це рішення правильним чи неправильним, погоджуються вони з цим рішенням чи ні. Коли партія прийняла те чи інше рішення, обов'язок партійного активіста виконати його.

Невиконання рішення розцінюється як суворе порушення основ більшовицької партійності і карається з усією суворістю. І якщо у моменти революційного занепаду таким покаранням могло стати виключення з лав партії, то у періоди підйому,- збройної боротьби чи громадянської війни,- подібні, навіть не дуже серйозні порушення каралися виключно суворо.

Навіщо потрібна сувора дисципліна?

Вона потрібна для досягнення успіху. Партія діє як одне ціле, як єдиний механізм, а не як конгломерат окремих особистостей, кожна з яких має свій погляд на те чи інше питання. Партія має бути впевнена у тому, що кожен її член виконає те, що доручено йому керівним ядром, навіть якщо він не згоден з тим чи іншим рішенням. Таким чином кожен член партії підчиняє свою особисту волю волі колективу, волі більшості. Причому він робить це добровільно.

Нікого не можна силоміць змусити приєднатися до партії чи бути в її лавах. Приєднуючись до партії, людина добровільно бере на себе обов'язок виконувати усі її постанови, не отримуючи натомість ніяких особистих привілеїв, ніякої особистої - характерної для буржуазних партій - винагороди.

Це не означає що партія відкидає можливість обговорення того чи іншого питання, що партійна «диктатура» нависає над людиною, не визнаючи за ним ніяких прав. Навпаки, партія готова обговорювати різні питання, виносячи - в залежності від їх гостроти, - ці питання на широку публічну дискусію і масове обговорення, однак після того, як рішення прийняте, воно має бути виконано. Легко виконувати ті задачі, з якими цілком згоден. Але справжня дисципліна проявляється там, де доводиться коритися рішенням, з яким не згоден.

Саме наявністю сталевий дисципліни партія нового типу відрізняється від буржуазних і дрібнобуржуазних (у тому числі і соціал-демократичних) партій, розбитих на велику кількість фракцій і угруповань, що ховають будь-яку ініціативу під купою нескінченних і безглуздих обговорень і роздумів, що діють апатично і безініціативно.

Дисципліна також охороняє партію від ідеологічного впливу різних непролетарських класів, що намагаються проникнути до її рядів через найбільш нестійкі елементи пролетаріату, що вагаються особливо сильно у моменти якоїсь кризи. Саме тоді дисципліна, витримка і тверезий аналіз рятує партію від панікерства, декадентських настроїв і банального капітулянтства; настроїв, що само собою розповсюджуються у партійних колах кадрами що коливаються і нестійкими партійцями.

Іншими словами, в умовах зовнішнього тиску на партію, тільки сталевий дисципліна і сувора централізація захищають партію робітничого класу від того, щоб під впливом моменту не перейти на ворожі позиції, на позиції дрібнобуржуазного авантюризму чи правого ревізіонізму, що гарантує

обов'язкову поразку. Це вірно як в умовах боротьби за владу, так і в умовах вже саме будівництва соціалізму, коли на партію тисне не тільки закордонна буржуазія, але і залишки непролетарських елементів усередині країни.

Дрібна буржуазія, інтелігенція що знаходиться під буржуазним впливом, вихідці з люмпен-пролетаріату не люблять і з презирством ставляться до дисципліни, що, мовляв, утискає «особисту ініціативу». Подібні суб'єкти не жаліють сил, щоб дискредитувати саме поняття партійної дисципліни, висміяти її, заляпати брудом як щось «рабське», чуже для того чарівного світу соціалізму, про який мріють вони.

Але неприйняття дисципліни,- під яким би «революційним» соусом це не висувалося,- це неприйняття основ більшовицького будівництва, це боротьба проти соціалістичної революції. Адже чим міцніша дисципліна, тим сильніша партія, і тим небезпечніше вона для капіталізму.

Через своїх «агентів впливу» - просякнуту індивідуалізмом публіку - буржуазія прагне підірвати значення дисципліни взагалі, розводячи теревені про неприйнятність «механічного підкорення» чи «дисциплінарного формалізму», про шкідливість «сліпого виконання», про казарменний тип організації, де, мовляв, заборонено думати, врешті-решт, про помилкові розпорядження партійного керівництва, виконання яких у механічному режимі може хавдати шкоди.

Звісно, помилки у тактиці можливі, і, на певному етапі (через брак необхідного досвіду і знань) навіть неминучі. Але це зовсім не аргумент для того, щоб закликати до невиконання розпоряджень партії, до принципового порушення партійної дисципліни. Можна вимагати від партії перегляду рішення, що здалося комусь помилковим, можна вимагати його обговорення, але відмовлятися підкорюватися рішенню тому що воно здається «помилковим» - означає порушувати організаційні зв'язки, означає знищувати партію як єдине ціле.

Тільки сталева дисципліна авангардного загону робітничого класу є запорукою успішного завоювання і утримання влади у боротьбі з найсильнішим ворогом,- класом капіталістів,- у руках якого зосереджені абсолютно усі важелі політичного, воєнного, економічного і культурного панування. Виходити на битву з таким ворогом, готовим на що завгодно заради збереження свого місця у суспільстві, маючи за спиною млявий натовп балакунів, апатичних мрійників і анархічних мудреців, що ненавидять «холопську» дисципліну - означає наперед готувати свою поразку.

Централізм

Без єдиного керівного центру - «штабу» партії, ніяка єдність партії неможлива. Уявляти собі революційну партію як конгломерат окремих організацій, що співпрацюють на добровільних засадах - означає заперечувати основи більшовицької організації.

За такого ходу справ някого підкорення меншості інтересам більшості заради успіху спільної справи бути не може; ні про яку єдність дій, ні про яку концентрацію усіх сил у єдиний кулак не може бути мови. Дрібнобуржуазний напіванархічний федералізм призводить до розхлябаності і недисциплінованості, до постійних суперечок і нескінченних обговорень, до безумних «ініціатив» на місцях, що підривають довіру трудящих до революційної організації, до несерйозного відношення до справи.

Більшовизм відкидає принцип федералізму докорінно. Партія, як це вже було сказано, це передовий загін робітничого класу, дисциплінована політична армія, перед якою стоять колосальні задачі, що вимагають єдності дій.

Весела махновська вольниця, анархістська федерація неймовірних ентузіастів, що не пов'язані ніякими зобов'язаннями одне з одним, шанований колектив «вільних людей», що перетворили свою особисту «свободу» у фетиш і що гордо не погоджуються з кожним непривабливим особисто для них рішенням: усе це наслідки дрібнобуржуазного індивідуалізму, що возведені у організаційну схему.

У праці «Крок вперед, два кроки назад», Ленін робив особливий наголос на знищенні подібного «пансько-анархістського» ставлення:

«Дисципліна і організація, які так важко засвоюються буржуазним інтелігентом, особливо легко засвоюються пролетаріатом саме завдяки фабричній «школі». Смертельний страх перед цією школою, повне незрозуміння її організуючого значення характерні саме для тих прийомів думки, що відображають дрібнобуржуазні умови існування, що народжують той вид анархізму, який німецькі соціал-демократи називають Edelanarchismus, себто анархізм «поважного» пана, панський анархізм, як би я сказав. Російському нігілісту цей панський анархізм особливо властивий. Партійна організація здається йому тиранічною «фабрикою», підкорення частки цілому і меншості більшості ввижається йому «закріпаченням», розділення праці під керівництвом центру викликає з його боку трагікомічний галас проти перетворення людей на «колсики і гвинтики» (причому особливо вбивчим вважається перетворення редакторів на співробітників), згадка про організаційний статут партії викликає презирливу посмішку і зневажливе (до «формалістів») зауваження, що можна би і взагалі без статуту.

/.../

Людям, що звикли до вільного халату і капців сімейно-гурткової обломовщини, формальний статут здається і вузьким, і тісним, і важким, і нищим, і бюрократичним, і кріпосницьким, і таким що заважає вільному «процесу» ідейної боротьби. Панський анархізм не розуміє, що формальний статут потрібен саме для заміни вузьких гурткових зв'язків широким партійним зв'язком. Зв'язок усередині гуртка чи між гуртками не потрібно і неможливо було оформлювати, бо цей зв'язок тримався на дружбі чи на безконтрольній, невмотивованій «довірі». Зв'язок партійний не може і не повинна триматися ані на тому, ані на іншому, її необхідно базувати саме на формальному, «бюрократично» (з точки зору інтелігента) редижованому статуті, суворе дотримання якого саме лише захищає нас від гурткового самодурства, від гурткових вибриків, від гурткових прийомів свавілля, що називають вільним «процесом» ідейної боротьби».

Єдиний керівний центр, що керується інтересами пролетаріату і забезпечує єдність дій усіх партійних організацій за допомогою «бюрократичної» системи безумовного підкорення – є основою успішного функціонування революційної партії. І бюрократизм тут носить характер не самоцілі, не сліпого механічного копіювання діяльності буржуазних партій.

Бюрократизм революційної партії – це неминучий і об'єктивний наслідок розширення боротьби, приєднання до революційної діяльності все більш широких прошарків робітничого класу, коли робота на основі особистих взаємовідносин, особистої довіри стає неможливою.

Будь-які дії, здатні підірвати цю партійну централізацію, суперечать ленінізму, що відкидає саму можливість існування кількох керівних центрів усередині

партії робітничого класу. Будь-яка подібна дія усередині пролетарської партії, за фактом, є проявом антипролетарської ідеології, що протистоїть партійній лінії.

Враховуючи це, ленінська організаційна схема розвивалася у бік ліквідації самої лише можливості виникнення якихось внутрішніх угруповань, на основі яких у подальшому можуть виникнути «альтернативні» антипролетарські центри впливу і влади..

Наприклад, ще у дореволюційні часи, коли мова йшла про приєднання до молодшої більшовицької партії тих чи інших національних революційних соціал-демократичних груп(Бунд, Адалят, Боротьба, Гуммет, Гнчакян та ін.), Ленін проводив лінію не «злиття», не «союзу», не «широкої співпраці», а повної інтеграції тих чи інших організацій, без можливості збереження за ними своєї «оригінальної» структури.

Тим самим виключалася можливість виникнення своєрідних «національних фракцій» чи «гуртків старих друзів» усередині партії, що відмежовувалися б від усієї іншої партійної маси і тим самим підривали б партійну роботу, порушували б принципи централізму.

У подальшому, на X з'їзді РКП(б) у березні 1921 року на основі узагальнення досвіду боротьби за встановлення соціалізму, за пропозицією Леніна було прийнято резолюцію «Про єдність партії» у якій категорично засуджувалися і заборонялися будь-які спроби створення відокремлених груп чи фракцій, що підривали б партійну єдність, що сприяли б проникненню у партійні лави ворожих елементів і настроїв, що послабляли б революційну партію.

Партійна демократія

Разом з тим, централізм партійної структури і залізна дисципліна зовсім не означають, що ленінська партія функціонує виключно на сліпому підкоренні активу диктатурі партійних вождів чи керівників.

Навпаки, широке обговорення того чи іншого питання теорії, того чи іншого партійного заходу є запорукою успішного функціонування партії як революційної сили. І чим ширше це обговорення, тим менше вірогідність помилки, адже в ході широкого обговорення кожне питання розглядається з різних боків, з різних точок зору. Паралельно, в ході обговорення підвищується теоретичний рівень партійного активу, що політично зростає з плином опрацювання аргументації і контраргументації.

Таким чином, широка внутрішня дискусія з різних питань є необхідною умовою успішної роботи партії. В цьому суть демократизму партії нового типу.

Однак це не означає що кожне питання має обов'язково виноситися на обговорення партійних мас: при такому абсурдизмі саме функціонування партії паралізується за рахунок нескінченних дебатів. Тільки найголовніші, найважливіші питання мають виноситися на суд загалу. Крім того, коли ситуація вимагає невідкладних оперативних дій чи коли партійна організація діє у надзвичайних умовах (наприклад в умовах підпілля чи громадянської війни), ні про яке масове обговорення, ні про які ігри у «принципову демократію», ні про яку «гласність» також не може бути і мови.

Зрозуміло, що саме обговорення партійної лінії чи партійних заходів неможливе без критики і самокритики. Тільки за допомогою цих інструментів можна розкрити здійснені помилки, заради недопущення у майбутньому їх

повторення. Але який характер цієї критики і самокритики, які їх межі і наскільки допустима свобода критики?

Правило тут одне: критика має відповідати ідеологічному, політичному, культурному і організаційному зміцненню партії. Саме на це спрямована критика допущених помилок чи відхилень від ленінізму.

Але якщо під гаслом «свободи критики» критика не посилює, а ослаблює партію, якщо вона призводить до руйнування партійних структур, до укорінення в ідеології дрібнобуржуазних чи навіть буржуазних тенденцій, до відриву партії від робітничого класу, і тим паче до відмови(нехай і замаскованої «революційною» фразою) від революційних цілей,- така критика має і повинна сприйматися як буржуазний інструмент знищення революційної партії пролетаріату.

Демократизм партії нового типу завершується там, де починається виконання прийнятих більшістю рішень. На цій стадії, як вже вказано вище, партія вимагає від своїх членів беззаперечного виконання прийнятих рішень і постанов.

Таким чином, партійна демократія передбачає у більшості випадків (за винятком обговорених вище) широке обговорення із залученням як можна більшої кількості активістів найбільш важливих і змістовних питань. Але коли волею більшості те чи інше рішення приймається, задача всіх членів партії – навіть незгодної меншості, – стає виконання цих рішень.

Але цим не вичерпується суть демократії революційної партії. Разом з жорсткими вимогами, що виставляються керівництвом партійному активу, це керівництво не є ізольованою від рядових членів «кастою обраних», на яку немає ніякої управи.

Навпаки, керівне ядро партії виростає із самої партійної маси, яка висуває,- за допомогою інституту загальної виборності партійних органів, – найактивніших, найсвідоміших, досвідчених і теоретично підготовлених людей. Ці кадри в межах своєї керівної діяльності, мають звітувати нижчестоячим органам про виконану роботу, про ті чи інші рішення, про успіхи і невдачі, використовуючи ті ж самі інструменти критики і самокритики. Вони зобов'язані так само коритися інтересам більшості яке,- за результатами роботи,- може вимагати усунення тих чи інших людей, що заплямували себе зі своїх постів.

У цьому полягає сутність демократичного централізму.

Ідеологічна єдність

Єдність ідеологічної і політичної лінії є однією з найважливіших характеристик революційної партії ленінського типу.

Старі соціал-демократичні партії та організації виражали інтереси кількох класів – робітників, дрібної і середньої буржуазії. У зв'язку з цим усередині них існували різні фракції – праві, ліві, центристи, між якими невпинно йшла боротьба. Це цілком зрозуміло і закономірно. За такої системи праві висловлювали інтереси дрібної і середньої буржуазії, ліві висловлювали інтереси пролетаріату, найбіднішого селянства і інтелігенції, яка тяжіла до робітничого класу.

Функція централістів, що коливалися між цими двома фракціями полягала у тому, щоб за допомогою різноманітних вивертів підкорювати ліву фракцію

буржуазним і дрібнобуржуазним інтересам, невтомно гальмувати розвиток революційного процесу під гаслом «пошуку компромісів».

Саме тому більшовики категорично виступали за розкол старої соціал-демократії, себто за відділення від цієї мультикласової організації пролетарської фракції, виділення її у самостійну комуністичну партію.

Революційна партія пролетаріату не може ділитися на фракції через свою чітку класову орієнтацію. Наявність фракцій,- окремих груп, що виділяють себе з партійної маси,- означає перехід цих груп з позицій пролетаріату на буржуазні позиції чи дрібнобуржуазні позиції. Також це означає намагання цих груп розчинити пролетарську ідеологію шляхом привнесення до неї буржуазних і дрібнобуржуазних тез і положень. Ніяк інакше цю ситуацію розцінювати не можна.

Істина,- пролетарська ідеологія,- завжди одна. І той, хто не дотримується істини, йде шляхом помилок. Ніякого третього шляху не існує. Тобто заперечення пролетарської ідеології у всій її повноті та конкретності є прихильність (нехай навіть з окремих питань) буржуазній ідеології.

Допускати існування таких груп, що порушують ідеологічну єдність - означає сприяти боротьбі проти єдиної пролетарської ідеології. У практичній царині фракційність відображається у саботажі партійних рішень, у постійному гальмуванні і затримках, у перетворенні партійної роботи у безкінечну теревеньку, у створенні умов для поразки революційної партії.

Існування різних партійних центрів, притаманне соціал-демократичним партіям, неможливе для партії пролетаріату. Бридкий буржуазний плюралізм і лібералізм у цьому випадку сприяють дезорганізації робітничого класу, а отже - послабленню його передового загону.

Вже у добу «більшовизації» комуністичних партій курс на зміцнення ідеологічної партійної єдності, на очищення комуністичних партій від різноманітних реформістів, центристів, захисників абстрактної «демократії», соціал-шовіністів і тому подібних антипролетарських елементів проводився і Комінтерном, що роз'яснював більшовицьке розуміння свободи, рівності і демократії, у запереченні чого комуністів уже тоді звинувачували усілякі міщани.

«У чому ж полягає умова визнання нами свободи і рівності членів Комінтерну?»

У тому, щоб до організації не могли потрапити опортуністи і «центристи», на кшталт усіх відомих представників правого крила швейцарської і італійської соціалістичних партій. Адже ці опортуністи і «центристи», скільки б вони не клялися у визнанні ними диктатури пролетаріату, залишаються насправді проповідниками і захисниками забобонів, слабкостей, коливань дрібнобуржуазної демократії.

Спочатку - розрив з цими забобонами, слабостями, коливаннями; з людьми, що проповідують, захищають, втілюють у життя ці погляди і властивості. Потім і тільки на цій умові - «свобода» вступу до Комінтерну, «рівність» комуніста реального (а не комуніста тільки на словах) з будь-яким іншим комуністом, членом Комінтерну.

Ви «вільні», товариш Нобс, захищати ті погляди, які ви захищаєте. Але ми також «вільні» у тому, щоб оголошувати ці погляди дрібнобуржуазними забобонами, що шкодять справі пролетаріату і приносять користь капіталу; ми також «вільні» у тому, щоб відмовитися від вступу у союз чи спілку з людьми, що захищають ці погляди чи відповідну їм політику. І ми вже засудили цю

політику і ці погляди від імені усього II конгресу Комуністичного Інтернаціоналу. Ми все сказали, що розриву з опортуністами вимагаємо безумовно і завчасно.

Не кажіть про свободу і рівність взагалі, товариш Нобс і товариш Серраті! Кажіть про свободу не виконувати рішення Комінтерну щодо безумовної обов'язковості розриву з опортуністами і «центристами» (що не можуть не підривати, не можуть не саботувати диктатуру пролетаріату). Кажіть про рівність опортуністів і «центристів» з комуністами. Таку свободу і таку рівність ми для Комуністичного Інтернаціоналу визнати не можемо, будь-яку іншу свободу і рівність – скільки завгодно» (Ленін, «Про боротьбу всередині Італійської Соціалістичної Партії»)

Революційна партія не здатна виконати свою історичну місію, якщо вона розколота у самій собі. Ефективна дія революційної партії неможлива без революційної єдності.

Склад

Партія робітничого класу за капіталізмом не здатна мати у своєму складі більшість пролетаріату. Неправильно думати, що за капіталізму весь клас здатен піднятися у своїй свідомості і активності до рівня передового загону. Цього не може бути в принципі.

За капіталізму партія об'єднує переважаючу меншість пролетаріату, тобто найпередовіших, найсвідоміших і найактивніших членів робітничого класу. Тільки така кадрова політика відповідає тим величезним задачам зміни суспільства, які ставить перед собою партія ленінського типу.

«І дійсно, в добу капіталізму, коли робітничі маси зазнають безперервної експлуатації і не можуть розвивати свої людські здібності, найхарактернішим для робітничих політичних партій є саме те, що вони можуть охоплювати лише меншість класу, так само як дійсно свідомі робітники у будь-якому капіталістичному суспільстві складають лише меншість усіх робітників. Тому ми змушені визнати, що лише ця свідома меншість може керувати широкими робітничими масами і вести їх за собою» (Ленін, Промова про роль комуністичної партії, 1920)

Меньшовики у ході II з'їзду РСДРП захищали позиції «партії відкритих дверей» у яку можуть вступити буквально усі – починаючи від гімназиста і інтелігента, що страждає за народ, і закінчуючи дрібним крамарем.

Меньшовики прагнули створити типову соціал-демократичну партію західного зразку; мляву, створену з множини угруповань незграбну партію, основною метою якої є участь у буржуазно-демократичному спектаклі.

Звичайно що ні на яку дійсно революційну боротьбу така партія не здатна: різноманітний класовий склад не передбачає монолітної єдності і сталеві дисципліни, а організаційна структура не знає гнучкості і мобільності.

Фракція більшовиків на чолі з Леніним рішуче протистояла подібним починанням на всіх етапах розвитку революційного процесу, підкреслюючи необхідність боротьби з прагненням буржуазних і дрібнобуржуазних демократів розчинити партію пролетаріату у самому пролетаріаті чи в абстрактній масі «народу»:

«...головна помилка резолюції полягає у гаслі: «створення широких демократичних організацій і об'єднання їх у всеросійську організацію». Легковажність соціал-демократів, що висувають таке гасло, просто дивовижна. Що це означає: створити широкі демократичні організації?

Це може означати одне з двох: або поглинання організації соціалістів(РСДРП) організацією демократів (цього новоіскровці свідомо проводити не можуть, бо це було б прямою зрадою пролетаріату) – або ж тимчасове з'єднання між соціал-демократами і відомими прошарками буржуазних демократів.

/.../

«Економісти» грішили, як відомо, тим, що змішували партію з класом. Іскровці, оживляючи старі помилки, змішують тепер суму демократичних партій чи організацій з організацією народу. Це пуста, брехлива, шкідлива фраза. Вона пуста, бо ніякого певного сенсу у ній немає в силу відсутності вказівок на відомі демократичні партії чи течії. Вона брехлива, бо у капіталістичному суспільстві навіть передовий клас, пролетаріат, не здатен створити партії, що охоплювала б увесь клас, - а про увесь народ годі і казати. Вона шкідлива, бо забиває голови гучними слівцями, не висуваючи вперед реальної роботи з роз'яснення дійсного значення дійсних демократичних партій, їх класової основи, їх ступені близькості до пролетаріату та ін.. Саме тепер, у епоху демократичної революції, буржуазної за суспільно-економічним змістом, особливо сильна схильність буржуазних демократів, усіх цих к.-д. та ін. аж до соціалістів-революціонерів, проповідувати «широкі демократичні організації», взагалі, заохочувати прямо чи непрямо, відкрито чи крадькома, безпартійність, тобто відсутність суворого розділення між демократами. Свідомі представники пролетаріату мають рішуче і жорстко боротися з цією тенденцією, бо вона глибоко буржуазна за самою своєю сутністю. Ми маємо висувати на перший план точні партійні відмінності, викривати усіяку плутанину, показувати брехливість фраз про, мовляв, єдиний, солідарний, широкий демократизм, фраз, яких сила-силенна у наших ліберальних газетах» (Ленін, Останнє слово «іскрівської» тактики, 1905)

Ленін твердо захищав курс на створення організації професійних революціонерів, що стояли б виключно на класових позиціях пролетаріату, що зміцнювалася б за рахунок пролетарів, що захищала б інтереси пролетарів. Тому Ленін висував такі вимоги до члена партії, які закривали доступ до партії дрібнобуржуазним і інтелігентствующим елементам, мрійникам-фантазерам і прихильникам «рівності» і «братерства» в їх буржуазному розумінні.

Зауважимо ще раз: партія це авангард класу, що складається виключно з найсвідоміших і найідейніших представників цього класу. Змішувати при цьому клас і авангард – означає знищувати сам авангард, розчиняти його у загальній масі робітничого класу, що в умовах капіталізму наскрізь просякнутий буржуазним і дрібнобуржуазним світоглядом. Іншими словами, це означає – підкорювати партію пролетаріату буржуазній ідеології, прикриваючись турботою про робітничий клас.

Чи означає це, що ленінізм закликає до створення під виглядом революційної партії не чисельної секти «обраних передовиків», що відокремлювалася б від усієї іншої маси? Звичайно ні.

У праці «Що робити» Ленін чітко вказує, що організація революціонерів має бути пов'язана з робітничою масою, має організовувати її і вносити до неї революційну свідомість. Але. Змішувати при цьому організацію революціонерів і робітничу організацію ні в якому випадку не можна.

«... «економісти» постійно збиваються з соціал-демократизму на тред-юніонізм і в організаційних, як і в політичних задачах. Політична боротьба соціал-демократії значно ширше і важче, ніж економічна боротьба робітників проти хазяїв і уряду. Так само (і через це) організація революційної соціал-демократичної партії неминує бути іншого ґатунку ніж організація робітників для такої боротьби. Організація робітників має бути, по-перше, побудована за професійною ознакою, по-друге, вона має бути якомога більш широкою, по-третє, вона має бути якомога менш конспіративною (я кажу, звісно, тут і далі, маючи на увазі тільки самодержавну Росію). Навпаки, організація революціонерів має обіймати по-перше і головним чином людей, професією яких є революційна діяльність (тому я і кажу про організацію революціонерів, маючи на увазі революціонерів-соціал-демократів). Ця організація необхідно має бути не дуже широкою і якомога більш конспіративною

/.../

Організації робітників для економічної боротьби мають бути професійними організаціями. Кожен соціал-демократ-робітник має згідно своїх можливостей, допомагати і активно працювати у цих організаціях. Це дійсно так. Але зовсім не в наших інтересах вимагати, щоб членами «цехових» спілок могли бути тільки соціал-демократи: це звузило б розміри нашого впливу на масу. Нехай у цеховій спілці бере участь кожен робітник, що розуміє необхідність об'єднання для боротьби проти хазяїв і уряду. Сама мета цехових спілок була б не досяжна, якби вони не об'єднували усіх, кому є доступним хоча б цей елементарний ступінь розуміння, якби ці цехові спілки не були б дуже широкими організаціями. І чим ширше ці організації, тим ширше буде і наш вплив на них, вплив, що його чинить не тільки «стихийний» розвиток економічної боротьби, але і прямий, свідомий вплив соціалістичних членів спілки на товаришів». (Ленін, «Що робити?»)

Таким чином, висуваючи жорсткі вимоги до партії революційного авангарду, Ленін в той же самий момент висував зовсім інші вимоги до масових робітничих організацій, які тим ефективніше діють, тим ширше сприяють розповсюдженню революційної агітації, чим більше охоплюють безпосередньо робітників.

Взаємозв'язок між цими робітничими (чи масовими) організаціями безпартійних і революційною партією пролетаріату виконується через діяльність усередині них найбільш передових робітників (членів партії), які, створюючи фракції і групи, шляхом агітації і прикладу крок за кроком підіймають загальну свідомість робітничого класу, зміцнюють авторитет і вплив самої партії, створюють кадровий резерв партійного активу.

Саме така схема роботи партії з масами, запропонована Леніном і пізніше розвинена Сталіним, Дімітровим, Готвальдом, Берутом та іншими діячами міжнародного комуністичного руху, під чийм керівництвом революційні партії зуміли завоювати маси відповідних країн, зуміли організувати їх і повести на завоювання соціалізму.

У протилежність організаційним принципам ленінізму, ревізіоністи різних країн і епох говорять про необхідність створення обов'язково масової революційної партії, що приймала б до себе будь-кого хто невдоволений життям, будь-якого страйкаря чи розбишаку. Вони як мінімум ведуть мову про перемішування класу і його авангарду, про змішування «організації робітників» і «організації революціонерів»; про ті принципи, викриттю яких Ілліч присвятив цілий підрозділ своєї праці «Що робити».

Цілком очікувано, що в гонитві за кількістю такі діячі забувають про якість кадрового складу, в результаті чого неминуче порушується спочатку ідеологічна, а потім і організаційна єдність партійного апарату.

Логічним фіналом стає фатальне руйнування партійної організації, утвердження на керівних постах різноманітних ревізіоністів і перетворення її у млявий і слабкий аналог європейської соціал-демократії під червоним прапором.

Гнучкість

На відміну від буржуазних чи дрібнобуржуазних партій і організацій, що обмежують свою роботу якимось одним напрямком, ленінська партія нового типу не ставить перед собою ніяких перешкод у питаннях методів діяльності. Уже у 1902 році, в рамках висунутого плану партійного будівництва, Ленін вимагає створення такої організації, яка

«... забезпечить необхідну для соціал-демократичної бойової організації гнучкість, себто здатність пристосовуватися негайно до найрізноманітніших і швидкоплинних умов боротьби, вміння, з одного боку, ухилитися від бою у відкритому полі з переважаючим силою супротивником, коли віне зібрав в одному пункті усі свої сили, а з іншого боку, скористатися неповороткістю цього супротивника і нападати на нього там і тоді, де менш за все очікують нападу. Було б великою помилкою будувати партійну організацію з розрахунку тільки на вибух і вуличну боротьбу чи тільки на «поступальний хід сірої плинної боротьби». Ми повинні завжди вести нашу повсякденну роботу і бути завжди готові до усього, тому що передбачати заздалегідь зміну періодів вибуху періодами затишся дуже часто буває майже неможливо...». (Ленін, «Що робити?»)

Вміння швидко перестроїти лави, змінювати «зброю» в залежності від нинішньої ситуації, не відмовляючись при цьому від заявлених ідеологічних принципів і зберігаючи монолітну єдність – таке розуміння Леніним гнучкості партії нового типу.

Така партія не визнає організаційного фетишизму, коли завжди і усюди, за будь-яких умов, робиться наголос на раз і назавжди встановлених формах функціонування. Форми організації мають підчинятися революційній доцільності а не якимось «вічним» правилам. Виходячи з цього, партія видозмінює організаційні форми, залишаючись при цьому партією нового типу.

Цей пункт украй важливий.

Ані перебудова на воєнний лад, актуальна в епоху громадянської війни, ані пристосування до буржуазно-демократичних форм боротьби епохи революційного спаду, ані поєднання легальних і нелегальних методів дії, актуальність яких очевидна в епоху підйому революційної хвилі, не призводить до втрати партією більшовицького характеру.

Гнучкість форм і методів виключає окостенілість партійної організації, чи однобічний ухил у бік якоїсь однієї форми. Тобто, навіть в умовах «розвиненого парламентаризму» ленінська партія не перетворюється у буржуазно-демократичну партію парламентського типу. Навіть в умовах активної збройної боротьби ленінська партія не перетворюється у вузьке угруповання підпільників-заколотників чи виключно воєнну організацію.

Не дивлячись на зміну форм, партія зберігає свій революційний зміст і здатність миттєво перебудовуватися відповідно до вимог актуального моменту.

Ревізіоністи не здатні до подібної гнучкості і швидкої перебудови у зв'язку з відсутністю централізму, дисципліни і ідеологічної єдності на базі марксизму-ленінізму. Як показує історія, найдрібніший відхід від «сталіх» форм дії миттєво викликає у ревізіоністських групах розколи, довгі дискусії і відвертий саботаж, що паралізує усляку роботу.

Неповороткість, практична скутість, нездатність давати адекватні відповіді на виклики реального життя і, кінець-кінцем, ідеологічна загибель – такий закономірний результат відмови від ленінізму.

Активність

Питання про активність членів партії – напевно, один з найважливіших аспектів характеру партії нового типу, з якого, власне, і почався більшовизм.

Нагадаємо, що у перші роки ХХ сторіччя соціал-демократичної партії ще не існувало. Тільки-но російські соціалісти подолали гуртковий, кустарницький етап розвитку революційного руху, що більше не відповідав потребам розвитку і тепер стояли на розпутьті – куди ж йти далі?

На цьому фоні у серпні 1903 року відбувся II з'їзд РСДРП, на якому Ілліч вступив у гостру полеміку з меншовіками з приводу питання, кого можна вважати членами партії. Меншовіки виступали за побудову типової для Заходу широкої лівої партії, що поєднувала б усіх, хто співчуває соціал-демократії. Вони вважали, що кожен, хто погоджується з програмою і надає матеріальну підтримку, може вважатися членом партії. Від таких членів не вимагалось більше нічого особливого: регулярно сплачувати грошові внески, голосувати за кого скажуть, та час від часу брати участь у якихось партійних зборах як німі статисти.

Саме так було побудовано соціал-демократичні партії минулого, такими вони залишаються і сьогодні. Аморфними, апатичними, інертними акторами у театрі буржуазної демократії. Сьогодні подібна партійна схема прийнята вже і в переважній більшості т.з. самопроголошених «комуністичних партій» що перетворилися на дещо більш ліве крило безхребетної соціал-демократії.

Ленін категорично відмовлявся приймати таку позицію, заявляючи, що окрім співчуття і матеріальної допомоги, член партії зобов'язаний особисто працювати в одній з партійних організацій.

Тобто, звання члена партії нового типу накладає певні зобов'язаності. Комуніст не може просто «бути в організації», формально відбуваючи номер. Від кожного члена партії вимагається активна діяльність по зміцненню, розширенню і збільшенню, ефективності партійних дій. Пасивність і інертність кадрів означають загибель революційної партії, бо, маючи такі кадри, партія не здатна вирішувати своїх задач.

Навпаки, на будь-якому фронті партієць зобов'язаний проявляти ініціативу і активність, підіймаючи своїми енергійними діями авторитет і зміцнюючи вплив партії у масах. Та і сама по собі здорова партійна атмосфера потребує від маси не пасивної «присутності», «схвалення» чи «осуду» а активної участі в партійному житті, в обговоренні тих чи інших питань, у боротьбі з недоліками і помилками.

Партія це передовий загін, авангард класу і він не може, не втрачаючи це звання, пасивно йти в хвості у стихійного робітничого руху, втрачати голову перед фактом байдужості, відстороненості, боягузтва з боку значної частини пролетаріату, що вихований капіталізмом у дусі холопства і покірності, бути обслугою мимовільних вимог мас, що готові зрадити класові інтереси за невеликі подачки буржуазії.

Без активності, рішучості і зухвалості самих партійних кадрів, партія не здатна ані знищити холпський світогляд робітничого класу, підіймаючи його свідомість до рівня розуміння класових інтересів, ні, - тим паче, - очолити і направляти пролетаріат революційним шляхом.

Між тим, рух у хвості стихійного економічного чи політичного невдоволення робітничого класу це яскрава риса інертних соціал-демократів і ревізіоністів, що прагнуть опанувати бурхливу енергію мас, спрямувавши її у безпечному для буржуазії напрямку.

Задача партії нового типу - надати цьому стихійному невдоволенню усвідомлений і організований характер, виховати у масах ненависть до самої економічної системи, показати орієнтири руху і очолити його аж до ліквідації капіталізму.

RU-версія

<https://politsturm.com/partiya-novogo-tipa-kakaya-organizaciya-nam-nuzhna/>

стаття:

Оригинальная статья